

سالار سیف‌الدینی

سفر دبیر شورای عالی امنیت ملی در هفته گذشته به ارمنستان، از اهمیت بسزایی برخوردار است. مذاکرات و سفرهایی از این دست اغلب از سوی وزارت خارجه در چارچوب مصوبات و سیاست‌های تعیین‌شده در شورای عالی امنیت ملی صورت می‌گیرد اما سفر شخص دبیر این شورا به سایر کشورها، اصولاً حادثه‌ای مهم است که البته ممکن است در چارچوب دعوت همتای ارمنی وی صورت گرفته باشد. کدهای دیپلماتیک و ژئوپلیتیکی‌ای که دبیر شورای عالی امنیت ملی در اظهارات رسمی و منتشرشده عنوان کرد نیز حائز اهمیت است. شهرویر و مهرماه سال گذشته، ایران درگیر مسئله احتمال اشغال استان سیونیک ارمنستان در جنوب شد و فرماندهان نظامی ایران با قاطعیت از تغییرناپذیری مرزها حمایت کردند. شمشانی نیز در بدو ورود به ارمنستان بار یک دیگر بر مخالفت ایران با تغییرات ژئوپلیتیک مرزی در منطقه تأکید کرد که مدلول معینی در زبان دیپلماسی ایران دارد.

مرز ایران و ارمنستان یکی از امن‌ترین مرزهای خاکی کشور در بین ۱۵ همسایه است که تقریباً هیچ چالش درونی‌ای در آن تجربه نشده‌ است و جریان ترانزیتی تحت کنترل

روزانه

ارتقای مناسبات ایران و ارمنستان

کامل دو طرف قرار دارد. علاوه بر مسئله مرز، ارمنستان به‌عنوان یک کشور نیز همواره همسایه خوبی برای ایران بوده و تاکنون چالش خاصی بین دو کشور تجربه نشده است. مرز سیونیک از منظر ورود ایران به اتحادیه اقتصادی اوراسیا حائز اهمیت است زیرا حضور ایران در این اتحادیه بدون داشتن مرز زمینی با ارمنستان قابل‌تصور نیست. سیاست گاز در ازای انرژی برق و تکمیل خط سوم ولتاز قوی بین دو کشور، تکمیل‌کننده شبکه گاز و برق بین چهار کشور روسیه، گرجستان، ارمنستان و ایران خواهد بود. با پیوستن ترکمنستان به این شبکه از طریق سوآپ گازی بین عشق‌آباد و ایروان از خاک ایران، پروژه بی‌نظیری به منصف ظهور خواهد رسید؛ زیرا در این صورت ایران هم از طریق سوآپ بین ترکمنستان و پاکو و سپس ترکمنستان با ارمنستان، به بخش کانونی شبکه بزرگ انرژی تبدیل خواهد شد.

از دیگر خطوط پررنگ در اظهارات شمشانی اشاره به «پیوندهای عمیق تمدنی» بین دو کشور بوده که باید از طریق ارتقای سطح دیپلماسی پایه‌ای برای افزایش مناسبات اقتصادی، ترانزیتی و سیاسی شود. ایران و ارمنستان از قدیمی‌ترین تمدن‌های منطقه

هستند و هر دو کشور قصد دارند این پیوندها را در زمینه اقتصادی و سیاسی به عاملی معنادار و قابل تقویم به منفعت تبدیل کنند. نسبت روابط ژئوکالچرال بین دو کشور زیرساخت روابط دیپلماتیک نیز هست. کشورهایی که در زمینه ژئوکالچرال تنش و چالش دارند، به سختی قادر به مدیریت منازعات رسانه‌ای، انسانی و فرهنگی‌اند و سرریز این تنش‌ها در ژئوپلیتیک نمود پیدا می‌کند. فقدان ایسن تنش‌ها بین ایران و ارمنستان امتیاز بزرگی برای روابط و جلوگیری از ورود کشورهای متخاصم به دیپلماسی دوستانه است زیرا در این صورت جنس روابط حمایت افکار عمومی را در پشت سر خواهد داشت.

مسیر ترانزیتی شمال–جنوب که این روزها مورد توجه رسانه‌های بین‌المللی است، هند و روسیه را به یکدیگر متصل می‌کند. این ریدور بزرگ در حوزه قفقاز جنوبی فعلاً یک گذرگاه محلی دارد که از جمهوری آذربایجان عبور می‌کند. ایران می‌کوشد برای تنوع‌بخشی به مسیرهای این پروژه عظیم و عدم وابستگی یک‌جانبه علاوه بر مسیر ریلی فوق، مسیر زمینی ارمنستان را نیز فعال کند که این مهم مستلزم تأسیس بزرگراه ترانزیتی

جلال میرزایی: اگر هوشمندی و عقلانیت در دستور کار سیاست خارجی ایران قرار بگیرد، می‌توان از سفر جسو بایدن به منطقه خاورمیانه به موازات سفر ولادیمیر پوتین به ایران نهایت استفاده را در جهت منافع ملی برد. به این معنا که با سفر رئیس‌جمهور روسیه می‌توان میانجیگری در جنگ اوکراین و همچنین ارتقای روابط اقتصادی و تجاری با مسکو را کلید زد و از طرف دیگر در سایه حضور بایدن در منطقه می‌توان آمادگی خود را برای ازسرگیری گفت‌وگوها در جهت خروج از بن‌بست کنونی با هدف احیای برجام اعلام کرد. در این صورت از سفر رؤسای‌جمهور روسیه و آمریکا به منطقه خاورمیانه و همچنین سفر احتمالی رجب طیب اردوغان به ایران بیشترین سود را خواهد برد

ارسال سلاح به دومین قدرت نظامی جهان ارزانی کند اما اگر به هر دلیلی ادعای کاخ سفید و جیک سالیوان، مشاور امنیت ملی دولت بایدن درخصوص ارسال پهپاد توسط ایران به روسیه صحت داشته باشد، بی‌شک تهران در یک بازی ازپیش‌باخته حضور پیدا کرده است. بااین‌حال عبدالرضا فرجی‌راد این باور را دارد که مسئله ارسال پهپاد توسط ایران به روسیه تا اندازه‌ای صحت دارد؛ چراکه به دلیل واکنش اوکراین و اروپا برای جریمه ایران درخصوص سقوط هواپیمای مسافربری اوکراینی و مسائل دیگر مانند همکاری جمهوری اسلامی با تاجیکستان درخصوص ساخت پهپاد که با چراغ سبز روسیه صورت گرفت، وضعیتنی به وجود آمده است که می‌توان احتمال ارسال پهپاد از سوی ایران به روسیه را نزدیک به واقعیت دانست.

در مقابل جلال میرزایی با بیان این‌کنکه که اندک کشورهای حامی روسیه به‌جز سوریه سعی کرده‌اند موضع بی‌طرفی را در جنگ اوکراین اتخاذ کنند، تصریح کرد: در چنین شرایطی اگر هوشمندی و عقلانیت در دستور کار سیاست خارجی ایران قرار بگیرد، می‌توان از سفر جسو بایدن به منطقه خاورمیانه به موازات سفر ولادیمیر پوتین به ایران نهایت استفاده را در جهت منافع ملی برد. به این معنا که با سفر رئیس‌جمهور روسیه می‌توان میانجیگری در جنگ اوکراین و همچنین ارتقای روابط اقتصادی و تجاری با مسکو را کلید زد و از طرف دیگر در سایه حضور بایدن در منطقه می‌توان آمادگی خود را برای ازسرگیری گفت‌وگوها در جهت خروج از بن‌بست کنونی با هدف احیای برجام اعلام کرد؛ در این صورت از سفر رؤسای‌جمهور روسیه و آمریکا به منطقه خاورمیانه و همچنین سفر احتمالی رجب طیب اردوغان به ایران بیشترین سود را خواهد برد. این در حالی است که به اندکان این نماینده مجلس از هم‌کانون جریان رادیکال داخلی و طیف رسانه‌ای وابسته به آن سعی خواهد کرد سفر پوتین و اردوغان را به‌نوعی در مقابل سفر بایدن به اسرائیل و عربستان قرار دهد و عملاً به جبهه‌بندی‌های کنونی در خاورمیانه دامن بزند که قطعاً با چنین نگاهی بازنده اول و آخر این جبهه‌بندی‌ها ما خواهیم بود، آن‌هم در شرایطی که روسیه با اعلام رسمی قطع صادرات گاز خود به اروپا فرصت مغتمتی را در اختیار ایران قرار داده است که با بازگشت به بازار انرژی بیشترین سود را متوجه کشور کرد.

درعین‌حال عبدالرضا فرجی‌راد هم این اعتقاد را دارد که سفر جسو بایدن با توجه به اقدام روسیه برای قطع صادرات انرژی به اروپا در وهله اول با هدف اقناع کشورهای خاورمیانه در جهت افزایش میزان صادرات و تولید انرژی به بازار جهانی است تا بتواند شرایط را برای کاهش بهای سوخت در پاییز و زمستان پیش‌رو فراهم کند.تحقق این مهم در شرایطی که بایدن خود را برای انتخابات میان‌دوره‌ای کنگره آماده می‌کند، می‌تواند به پیروزی دموکرات‌ها کمک کند. به همین دلیل این استاد ژئوپلیتیک با مانور بر اهمیت انرژی عنوان کرد که اولویت سفر رئیس‌جمهور آمریکا به خاورمیانه را صرفاً مسئله انرژی شکل می‌دهد. این سفیر پیشین ایران در ایسلند در ادامه چنین تشریح کرد که بایدن با درک اهمیت مسئله انرژی از پرداختن به برخی مسائل که مورد حساسیت ایران باشد، مانند سامانه یکپارچه دفاعی و پدافندی، ایجاد ناتوی عربی – اسرائیلی و نظایر آن، خودداری خواهد کرد و سعی می‌کند فضا را به نحوی مدیریت کند که از یک سو رضایت نسبی ریاض و تل‌آویو را به دنبال داشته باشد و از طرف دیگر بتواند مذاکرات را با ایران ادامه دهد؛ چراکه به احیای برجام و بازگشت ایران به بازار انرژی نیاز دارد. از این منظر این سه سفر برای ایران و منافع ایران می‌تواند حائز اهمیت باشد. حال باید دید در روزهای پیش‌رو چه اتفاقاتی در صحنه عمل روی خواهد داد؟

تلاقی حضور پوتین و بایدن در خاورمیانه و آینده‌ای که ایران می‌تواند به نفع خود کلید بزند

معرکه در معرکه

اگر هوشمندی در دستور کار سیاست خارجی قرار بگیرد می‌توان از سفر بایدن به خاورمیانه و پوتین به ایران نهایت استفاده را در جهت منافع ملی برد

جبهه‌بندی در خاورمیانه را به موازات حضور بایدن در ریاض و تل‌آویو تقویت می‌کند؛

جبهه‌بندی‌ای که به‌هیچ‌وجه به سود ایران نخواهد بو.

پیرو این نگاه عبدالرضا فرجی‌راد هم این ارزیابی را دارد که به دلیل تداوم و تشدید جنگ اوکراین و به تبع آن نیاز روسیه برای ارتقای روابط اقتصادی، تجاری، دیپلماتیک و حتی نظامی و دفاعی با ایران، شرایطی رقم خورده است که بعد از سفر لاوروف اکنون حضور پوتین به تهران در دستور کار است تا سطح مناسبات را در ابعاد مختلف با تهران ارتقا دهد. به‌هرحال بعد از جنگ اوکراین نفوذ ژئوپلیتیک روسیه در اروپا و آمریکا و همچنین در برخی کشورهای آسیای جنوب شرقی مانند کره جنوبی و ژاپن عملاً متوقف شد و اکنون روس‌ها نگاه جدی به جنوب آسیا مانند هند، شرق آسیا مانند چین و منطقه خاورمیانه با محوریت ایران دارند. از دید سفیر پیشین ایران در نروژ حضور هم‌زمان پوتین و اردوغان به تهران اگرچه به دیدار سه‌جانبه بین رؤسای‌جمهور سه کشور ایران، ترکیه و روسیه) درخصوص مسائل مشترک مانند سوریه در قالب محور آستانه، تحولات قفقاز و دیگر مسائل مشترک خواهد انجامید، اما درعین‌حال دیدارهای دوجانبه‌ای بین روسیه – ترکیه، – ایران و ایران – روسیه منجر خواهد شد که هرکدام از این دیدارها بسیار حائز اهمیت است.

ارسال پهپاد ایرانی به روسیه و ناتوی عربی– اسرائیلی

در آستانه سفر بایدن به منطقه اخباری مبنی برآهاندازی سامانه یکپارچه پدافند هوایی و تشکیل ناتوی عربی –اسرائیلی در منطقه خاورمیانه مطرح شده است. به موازات شنیده‌ها از ارسال پهپاد از سوی جمهوری اسلامی به روسیه حکایت دارد.

جلال میرزایی درباره تبعات احتمال ارسال پهپاد از ایران به روسیه تأکید دارد؛ باوجود آنکه یک جریان داخلی در فضای مجازی سعی کرده است ارسال پهپاد به روسیه از سوی جمهوری اسلامی ایران را نشانه بارزی از پیشرفت دفاعی جمهوری اسلامی با

جدید در مناطق کوهستانی ارمنستان و تونل‌های مخصوص است؛ پروژه‌ای که از ناحیه اتحادیه اروپا نیز حمایت می‌شود و بودجه‌ای برای آن اختصاص داده شده است. از این نظر ساخت تونل «کاجاران» جهت تکمیل مسیر فوق اهمیت ترانزیتی حیاتی دارد. از سوی دیگر، ایران برای مشارکت در ساخت این مسیر که بودجه‌ای بالغ بر دو میلیون یورو دارد، دعوت شده است و مانعی برای حضور شرکت‌های ایرانی نیست.

موضوع دیگری که در صحبت‌های شمشانی نمود پیدا کرده است، این نکته بود که از نظر ایران، هیچ محدودیتی برای گسترش مناسبات وجود ندارد که اشاره به مداخله طرف‌های ثالث برای ایجاد اختلال در روابط دارد. این رویکرد نیز فصل جدیدی در سابقه روابط دو کشور باز می‌کند و نگرانی از مسئله تحریم و مداخلات مشابه دیگر را رفع می‌کند. در جمع‌بندی کلی باید گفت دو کشور همسایگان خوبی برای یکدیگر هستند و عامل درونی خاصی در ایران و ارمنستان برای تداوم و گسترش مناسبات نیست. حتی در سطح رسانه‌ای نیز هیچ چالش و معضل خاصی در رسانه‌های دو طرف علیه یکدیگر دیده نمی‌شود.

خبر

وکیل تاج‌زاده:

اطلاعی از عناوین اتهامی موکلم ندارم

ایلنا؛ وکیل تاج‌زاده گفت: بنده اطلاعی از عناوین اتهامی ندارم. با همسر ایشان تماس گرفتمد که دارو و نسخه ایشان را همراه خود ببرد اما در پاسخ به این پرسش که آیا وکیل آقای تاج‌زاده می‌تواند حضور داشته باشد، گفته بودند در حال‌حاضر نیازی به حضور وکیل نیست و به ایشان هم اتهام را نگفته بودند. به گزارش ایلنا، امیر حسین‌آبادی، درباره بازداشت موکل خود در شامگاه روز جمعه و آخرین وضعیت وی گفت: در ساعات ۱۲:۰۰ نیمه‌شب جمعه خانم محشمنی‌پور همسر آقای تاج‌زاده با من تماس گرفتند و گفتند ساعت ۱۱:۰۰ که بنده در منزل نبودم، آمده‌اند و ایشان را برده‌اند و سراپدار گفته است نزدیک هشت تا ۱۰ نفر به منزل مراجعه کرده‌اند. وی ادامه داد: از آن گذشته بنده فکر کردم چه ضرورتی برای جلب جنین فردی در ساعت ۱۱:۰۰ شب وجود داشته است که از دو حالت خارج نیست؛ یا مرجع قضائی یعنی بازپرس دستور جلب ایشان را داده و در دستور هم تصریح کرده که بازداشت می‌تواند در هر ساعت شبانه‌روز صورت بگیرد که بازپرس این اختیار را دارد یا ضابطان بدون دستور بازپرس چنین اقدامی را انجام داده‌اند که در آن صورت جرم محسوب می‌شود. احتمال زیاد می‌دهم که در دستور جلب بازپرس تصریح شده که شبانه هم می‌توانید بازداشت را انجام دهید؛ هرچند ما هنوز حکم را ندیده‌ایم. این وکیل پایه‌یک دادگستری گفت: در ماده ۱۸۳ قانون آیین دادرسی کیفری تصریح شده که جلب متهم به استثنای موارد ضروری باید در روز صورت بگیرد؛ یعنی جلب متهم در شب استثناست و قاعده این است که باید متهم را در روز جلب‌کنند و در ادامه قانون نیز آمده که در همان روز اگر تعطیل باشد، قاضی کشیک باید تعیین تکلیف شود. قانون درباره موارد ضروری می‌گوید با توجه به اهمیت جرم که ما نمی‌دانیم جرم ایشان تا چه حد مهم بوده‌که ضرورت داشته ایشان را در شب بازداشت‌کنند. وی ادامه داد: برای مثال بازپرس مطلع می‌شود که قتلی اتفاق افتاده و ممکن است آلت قتل تا صبح از بین برود که بازپرس دستور تسریع در بازداشت را می‌دهد اما شرایط آقای تاج‌زاده که این‌گونه نبوده یا می‌گوید وضعیت متهم، چه وضعیت خاصی اقتضا می‌کرد که ایشان را در شب بازداشت‌کنند؟! در مورد دیگر قانون احتمال فرار متهم را مطرح می‌کند اما آیا آقای تاج‌زاده فردی بوده که فرار می‌کند؟! من وکالت ایشان را از زمان انتخابات مجلس هفتم بر عهده دارم و ایشان از آن زمان به دادگاه رفت‌وآمد داشته و ذرای احتمال فرار برای آقای تاج‌زاده متصور نیست. البته که تشخیص ضرورت بر عهده بازپرس است اما این ضرورت باید متعارف باشد. وی افزود: نکته دوم این است که معمولاً به‌طور اصولی باید اول متهم را احضار کنند و اگر احضار کردند و نرفت آن‌وقت حکم جلب صادر شود. ماده ۱۸۰ آیین دادرسی کیفری اجازه داده که بدون احضار بازپرس متهم را جلب‌کنند اما این مورد در حالتی صادق است که جرائمی باشد که مجازات آنها سلب حیات است؛ به این معنا که مجازات اعدام یا قطع عضو باشد یا اینکه متهم محل اقامت یا شغلی نداشته باشد. آقای تاج‌زاده هم محل اقامتش مشخص است و هم شغل معینی دارد و چنین وضعیتی درخصوص ایشان صادق نیست. قانون اختیاراتی به قضات به‌خصوص بازپرس داده است اما از این اختیارات باید به‌طور متعارف استفاده شود. در نتیجه بنده این کیفیت بازداشت را متعارف نمی‌دانم؛ فرق است بین اینکه قاضی قانون را اجرا کند یا اینکه اعمال و اقدامات خود را قانوناً توجیه کند. حسن‌آبادی نیز با پاسخ به این سؤال که برخی عناوین اتهامی در فضای مجازی برای آقای تاج‌زاده مطرح می‌شود، آیا ایشان تفهیم اتهام شده است یا شما از اتهام ایشان مطلع هستید، گفت: بنده اطلاعی از عناوین اتهامی ندارم. با همسر ایشان تماس گرفته‌اند که دارو و نسخه ایشان را همراه خود ببرد اما در پاسخ به این پرسش که آیا وکیل آقای تاج‌زاده می‌تواند حضور داشته باشد، گفته بودند درحال‌حاضر نیازی به حضور وکیل نیست و به ایشان هم اتهام را نگفته بودند و حتی اجازه تماس تلفنی هم ندادند. یکی از قواعد این است و در آیین‌نامه زندان‌ها هم آمده که امکان تماس متهم باید فراهم شود. آنچه را در فضای مجازی بنابرین مورد مغایرت دارد و تنها در صورت تجدید نظر در آن می‌تواند عملی باشد؛ بنابراین اگر برجام را کافی نمی‌دانیم، باید به تجدید نظر در چارچوب سیاسی‌ای که برجام براساس آن مذاکره شده، فکر کنیم.

امید است که در کنار مانورهای دیپلماتیک و اظهارات کلی و بی‌حاصل درمورد برجام اندکی نیز به محتوا پرداخته شود و تصمیمی محتوایی و معنایی برای رفع تنگناهای موجود و فشارهای اقتصادی بر مردم گرفته شود. باید توجه داشت فرصتی که اکنون در پرتو بحران اوکراین رخ نموده، دیر یا زود به سر خواهد آمد و اگر از این فرصت دست‌انوردی برای کشور تلفنی هم ندادند، یکی از قواعد در مذاکره است و در این فرصت سوخت‌شده دیگر در اذهان باقی خواهد ماند.

فروش هواپیما و دسترسی شعب خارجی شرکت‌های آمریکایی به اقتصاد ایران سخن رفته، اما نه فروش هواپیما عملی شد و نه شعب مذکور به لحاظ ایجاد شغل و سهم در تولید ناخالص داخلی آمریکا از چنان اهمیتی برخوردارند که بر سیاست آمریکا اثر بگذارد؛ ضمن اینکه دسترسی این شعب نیز در عمل جلوگیری شد. اکنون تجربه خروج ترامپ از برجام برای شرکت‌های بین‌المللی نیز مزید بر علت شده و ادامه مخالفت جمهوری‌خواهان با برجام و احتمال بازگشت آنها به کاخ سفید در ژانویه۲۰۲۵ و نیز تهدیدات منطقه‌ای می‌تواند بسر تردید نهدادهای مالی بین‌المللی درمورد کار اقتصادی جدی با ایران افزوده باشد؛ ازاین‌رو تردید در اینکه برجام موجود با توجه به تجربه اجرای آن می‌تواند «انتفاع کامل اقتصادی» را بر آن ممکن کند، تردید درستی است. برجام در یک چارچوب بسیار محدود سیاسی تعیین‌شده از سوی نظام مورد مذاکره قرار گرفت و تیم مذاکره‌کننده ایرانی با درایت، مهارت و توانایی کم‌نظیری به متنی رسید که با وجود آن چارچوب سیاسی تنگ بیشترین دستاورد ممکن (با تأکید روی واژه ممکن) را برای ایران محقق کرد. اکنون اگر چیزی بیشتر از آنچه محقق شد، به نظر است، آن چارچوب سیاسی محدود باید اندکی فراخ شود و امکان مذاکره درمورد تحریم‌های غیرمرتبط با برنامه هسته‌ای ایران و برخی از دیگر موضوعات مورد نزاع نیز فراهم آید. اکنون اگر هدف انتفاع کامل از برجام است و در شرایطی که قدرت سیاسی و اجرائی و تقنینی و قضائی در ایران یکپارچه و در اختیار

ایران و آمریکا سیاست رفع همه تحریم‌ها را دنبال می‌کردیم. اگر دولت سیزدهم به چنین نتیجه‌ای رسیده باشد، قطعاً نتیجه‌گیری درستی کرده است. از ابتدا روشن بود که با رفع تحریم‌های مرتبط با برنامه هسته‌ای و باقی‌ماندن تحریم‌های اولیه و ثانویه و فراملی مرتبط با دیگر ادعا‌های آمریکا و مهم‌تر از آن تک‌موضوعی‌بودن برجام و خارج‌ماندن دیگر منازعات بین ایران و آمریکا از شمول آن، استخوان همچنان لای زخم می‌ماند. در چنین شرایطی تمیز بین انواع تحریم‌ها برای فعالان اقتصادی بین‌المللی ناممکن و ریسک‌زا و عواقب تنش‌های ناشی از دیگر منازعات ناروشن بوده است. در نتیجه هدف برجام که عادی‌سازی کامل روابط اقتصادی ایران با جهان خارج بود نمی‌توانست با صرف لغو تحریم‌های مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران محقق شود.

در دوره دوساله اجرای برجام روشن شد که در عمل شرکت‌ها و بانک‌های بزرگ بین‌المللی حاضر به پذیرش ریسک کار جدی و درازمدت با ایران نخواهند بود. آنها نگران بودند که مثلاً در نهایت مشخص شود که شرکت ایرانی طرف کار با آنها با ندهادهای تحت تحریم ایرانی مرتبط است و در آن صورت هدف جریمه‌های سنگین نظام قضائی آمریکا و قطع دسترسی به بازار اقتصادی و مالی آمریکا قرار گیرند. همچنین، یکی از دلایل تلویحی ترامپ برای خروج از برجام پول‌سازبودن آن برای دیگران و عدم دسترسی آمریکا به بازار ایران بود. اگرچه در بند (A22) برجام از

کوروش احمدی

دیپلمات

در شرایطی که طی ماه‌های گذشته شاهد تحولی معنایی و محتوایی در مورد برجام نبوده‌ایم، به نظر می‌رسد دورنمای احیای برجام کم‌رنگ شده است. اگرچه برخی تحولات مانند بحران اوکراین در این امر بی‌تأثیر نبوده، اما ریشه اصلی مشکل را باید در چارچوب سیاسی تنگی دانست که از ابتدا مبنای شکل‌گیری برجام بوده است. خواسته مقامات ما طی یکی، دو ماه گذشته مبنی بر لزوم «انتفاع مردم ایران از مزایای کامل اقتصادی برجام» و معرفی آن به عنوان عامل اصلی «مکث» در مذاکرات، در واقع ریشه در همین چارچوب سیاسی محدود دارد. مقامات ما ممکن است اکنون به این نتیجه رسیده باشند که تمرکز صرف بر رفع تحریم‌های مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران که در مذاکرات منتهی به برجام در ۹۴ مبنای کار بوده، درست نبوده و باید از ابتدا بر تحریم‌هایی که به پهنانه‌های دیگر مانند حقوق بشر و تروریسم و… نیز اعمال شده، متمرکز می‌شدیم و با مذاکره رایج‌به دیگر ابعاد بحران در روابط